

Ha csinálod, megérted

Egy tanulmányút tapasztalatai

*Mouó: Ha csak hallom, elfelejtem.
Ha látom is, megjegyzem.
Ha csinálom, megértem.*

Dr. David Baker

1996. február 18. és március 1. között tizedmagammal tagja lehettem annak a delegációnak, amely a British Council szervezésében az angliai és észak írországi könyvtári helyzettel ill. a könyvtári menedzsment aktuális problémáival ismerkedett. Szakmailag és emberileg egyaránt magas színvonalú, kellemes és igazán hasznos utazásban volt részünk.

Az első héten vendéglátónk a norwichi University of East Anglia volt. Ez a fiatal, modern egyetem Kelet-Anglia központi felsőoktatási intézménye. Az 1963-ban alapított campuson a 60-as években divatos, ma már talán kicsit idegennek tűnő erődítményszerű betonrengeteg fogadja a hallgatókat, akik a falakon és mellvédeken sétálva juthatnak el egyik épületből a másikba. Az egyetem szinte valamennyi tudományágban kínál kurzusokat.

Az egyetem könyvtára komoly kihívásoknak kell, hogy megfeleljen. A fejlesztési tendenciákat az 1993 decemberében kiadott ún. Follet jelentés határozza meg, amely egyértelműen az elektronikus dokumentumszolgáltatás felé irányítja az egyetemi könyvtárak figyelmét. A gyűjtés helyett az elérés válik hangsúlyossá. A Follet jelentés anyagi támogatást is je-

lent a könyvtárak számára, amennyiben azok hajlandók átértékelni alapszolgáltatásaikat. Elsősorban a kutatási anyagok és a folyóiratok tekintetében kell arra törekedni a jövőben, hogy a helybeli elérés helyett az azonnali távoli elérést és elektronikus szolgáltatást tudják az egyetemi könyvtárak biztosítani.

A könyvtár igazgatója, Dr. David Baker, sokoldalú és megnyerő egyéniségével, magas színvonalú, logikus előadásaival és nem utolsósorban csodálatos zongorajátékával lenyűgözte kis társaságunkat. Személyében egy igazi hatékony menedzservezetőt ismerhettünk meg. Előadásaiban bevezetett bennünket a projekttervezés alapjaiba, és mindezek közben megismerkedhettünk az általa irányított EDDIS-projektrel is. Az EDDIS (Elektronic Document Delivery – The Integrated Solution) az egyik legjelentősebb állami támogatással futó projekt ma Angliában. Célja, hogy egy egyetemek közötti teljes integrált elektronikus dokumentum-elérési és -szolgáltatási rendszert építsen ki, amelyben a használó bármely ponton belépve azonosítani tudja a keresett információt, megtalálja annak lelıhelyét, és 24 órán belül hozzájut a dokumentumhoz. Elsősorban folyóiratcikkek

másolatszolgáltatásáról van szó, kölcsönzendő dokumentumok esetében csak a megrendelést és az adminisztrációt tudja a rendszer kezelni. A projekt tervezői azt várják, hogy két-három éven belül Nagy-Britannia valamennyi egyetemi hallgatója könnyen és gyorsan hozzájuthat minden szükséges szakirodalomhoz, úgy, hogy a könyvtárakra nehezedő nyomás (folyóiratok megrendelése, tárolása, feldolgozása stb.) is csökken.

A norwichi egyetemi könyvtár által szervezett egyhetes menedzsmint kurzus lehetőséget teremtett arra is, hogy megismerkedjünk különböző angliai könyvtártípusok gyakorlatával, tapasztalatot cserélhessünk, ill. találkozunk a könyvtárakat kiszolgáló és támogató egyes cégek képviselőivel. Meglátogattuk Norwich városi könyvtárát, amelyet 1994-ben egy hatalmas tűzvész csaknem teljesen tönkretett. Az alagsorban elhelyezett levéltári anyag viszonylag szerencsésen megúsza a katasztrófát, a könyvtár állományának azonban nagyobb része a tűz martaléka lett. Ma immár új épületben, hatalmas erőfeszítésekkel próbálják újraépíteni a gyűjteményt.

Előadást hallottunk a Riey Dunn and Wilson skóciai könyvkötő és -restauráló cég képviselőitől, amely vállalat az egyik legjelentősebb és szakmailag legmagasabb színvonalú jelenleg a könyvtári piacon. Ők végzik például az új épületbe költöző Bibliothèque Nationale teljes könyvkötészeti munkálatait, és nekik köszönhető a norwichi városi könyvtár tüzet túlélő dokumentumainak a megmentése és új-jáélesztése is.

Látogatást tettünk Cambridge-be, ahol egyrészt bevezettek bennünket a Cambridge University Press – Nagy-Britannia egyik legnagyobb kiadó- és nyomdavállalata – működésébe, ill.

megtekintettük a patinás egyetem könyvtárát is. Érdekes volt látni, ahogy ez a hatalmas könyvtári nagyüzem a kótetkatalógusból egyenest a számítógépes adatbázisba ugrott át, a régi falak és bútorok között a legkorszerűbb számítógépes hálózatok kiépítésén dolgoznak. Mégis, összehasonlítva a UEA könyvtárával, úgy tűnik, nagy a lemaradásuk. Állományukban azonban imponálóan sok a magyar dokumentum.

Ugyancsak érdekes előadást hallhattunk a Unilever cég kutatási-információs központjának egy munkatársától, amelyből megtudhattuk, milyen kihívásoknak és feladatoknak kell manapság egy ilyen nagy kutatóapparátussal dolgozó cég információs szakembereinek megfelelniük. Valamennyi előadás és bemutató egyaránt arra mutatott, hogy a hálózatos együttműködés és a nagytömegű információszolgáltatás állnak ma Nagy-Britannia érdeklődésének a középpontjában.

Utazásunk második hetét Belfastban töltöttük. Sokan megkérdezték és kérdezik ma is, miért pont Belfastban. Eleinte mi sem tudtuk, de azt hiszem ezután a hét után jobban megértjük a British Council azon szándékát, hogy szeretné népszerűsíteni Észak-Írországot, hiszen sajnos a politikai helyzet következményeként nem sokan utaznak ide önszántukból. Pedig van itt mit látni és tanulni!

Gyönyörű tájakat, kedves, különösen vendégszerető embereket és professzionális könyvtárakat találtunk. Szakmai programunk fő szervezője a belfasti Queen's University könyvtárának igazgatója, Norman Russel volt. Ő a másik igazi menedzser könyvtárvezető, aki néhány év alatt valódi csodát művelt a könyvtárával.

Az 1849-ben alapított egyetem – amelynek főépülete impozáns angol várkastélyra hasonlít, a város egyik fő látványossága – könyvtárának politikája a gyűjtés volt, a szolgáltatásokra igen kevés hangsúlyt fektettek. Észak-Írország második egyeteme, az 1960-as évek végén alapított New University of Ulster könyvtára sokkal kisebb gyűjteményt kezel, itt azonban kezdettől fogva a szolgáltatásokon van a hangsúly. Ennek ellenére az elmúlt kb. öt év alatt a Queen's University utolérte Ulstert, három év alatt elvégezték a retrospektív konverziót, számítógépesítették a teljes könyvtári munkafolyamatot. Korszerű menedzsment alapelveket alkalmazva, elsősorban a team-munkára alapozva működik a könyvtár. Különösen nagy fontosságot tulajdonítanak a munkatársak és a felhasználók képzésének, a minőséget és a hatékonyságot objektívan mérő módszereknek. A könyvtár nemrégiben felismerte, hogy feladata a hallgatók ellátása mellett a város lakosságának, elsősorban a kutatással foglalkozóknak a kiszolgálása is. Ennek érdekében kiépítették a külső felhasználók számára tagsági díj ellenében igénybe vehető szolgáltatások rendszerét.

Észak-Írország életét és gondolkodását alapvetően befolyásolják és meghatározzák a politikai konfliktusok. Az első napon hallott politikai tájékoztatóból – melyet a London Independent egy újságírója tartott – és a belfasti városnézésből világossá vált mindaz, amiről itthon csak a hírekből értesülünk: micsoda erőket képes a gyűlölet felszabadítani az emberben. Belfast városában Berlinre emlékeztető falak húzódnak az utak közepén, vannak, akik házukat ablak nélkül építik, hogy ne lássák az utca másik oldalán élőket. A falakra festett politi-

kai felhívások, békére ill. harcra serkentő képek és feliratok sajátosan ijesztő és torokszorító hangulatot árasztanak.

A város egyik legrégebbi könyvtára az 1788-ban alapított Linen Hall Library. Ez a független, közadakozásból üzemelő könyvtár elsősorban helytörténeti anyagokkal foglalkozik. Legjelentősebb különgyűjteménye a térség politikai eseményeivel foglalkozó mindenféle dokumentumot gyűjt, röpiratoktól kezdve a jelvényeken át az újságcikkekig. A gyűjtemény jelentősége abban áll, hogy politikai meggyőződéstől függetlenül befogad minden anyagot, származzon akár az IRA-tól vagy a protestáns felkelőktől.

Igen érdekes egy napos kirándulást tettünk az Észak-Írország vallási központjának kikiáltott Armagh városkába. A kis település városképeinek meghatározója az egymással szemben elhelyezkedő katolikus és protestáns katedrális. A két oldal igyekszik békében élni egymás mellett, az igazsághoz azonban hozzátartozik, hogy egész utunk során itt találkoztunk a legtöbb katonával. A kirándulás során megismerkedhettünk az ír történelem és mitológia legfontosabb eseményeivel is.

A közművelődési könyvtárak Észak-Írországban az oktatásért és a könyvtárakért felelős kormányhivatalok kezében vannak. Őt ilyen irányító hatóság működik a területen, felelőségük a közkönyvtári és iskolai könyvtári ellátás biztosítása. A kölcsönzést elsősorban fiókkönyvtárak és mobilkönyvtárak hálózatával oldották meg. A könyvtártípust nem a lakosság száma, hanem földrajzi eloszlása határozza meg, a szétszórt lakosságú területeken inkább mobilkönyvtárakat alkalmaznak. A központi referenzs könyvtár a Belfast Central Library.

Az iskolai könyvtárak ellátása és módszertani felügyelete egyaránt a fenti hatóságok feladata. Minden iskolai könyvtár jogosult egy alapgyűjteményre, amelynek nagyságát a tanulólétszám adja meg. Ezt az állományt évente frissítik. Az Iskolai Könyvtári Szolgálat központi kiállítótermében elhelyezett mintagyűjteményből az iskolai könyvtárosok szabadon válogathatnak. A Szolgálat gondoskodik szemléltetőanyagról az iskolai ünnepélyekhez, kazettákról, diákról, multimédia anyagokról stb. A pedagógusok rendelkezésére áll egy referenzkönyvtár, ahonnan a munkájukhoz szükséges módszertani irodalmat kölcsönözhetik. A dokumentumokat a Szolgálat központilag feldolgozza. Ők gondoskodnak az iskolai könyvtárosok képzéséről is.

1965-ig Észak-Írországban nem volt szervezett könyvtárosképzés. A szakképzettség megszerzéséért vizsgát kellett tenni a Könyvtáros Egyesületnél, a vizsgához szükséges ismereteket gyakorló könyvtárosoktól lehetett megtanulni. 1965-ben nyílt meg a könyvtártanszék a Queen's University-n. A 80-as évek végére olyan mértékűvé nőtt a munkanélküliség a könyvtáros szakmában is, hogy a tanszék felhagyott a hagyományos könyvtárosképzéssel, azóta nem tanítanak könyvtártörténetet, katalógizálást és osztályozást, tájékoztatást. Ehelyett a képzés teljes egészében az információs és számítógépes ismeretekre koncentrál. Az egyetlen politikája, hogy olyan szakembereket képezzenek, akik sokfé-

le munkát el tudnak vállalni, beleértve a könyvtárit is. A tipikusan könyvtári ismereteket majd a gyakorlatban megtanulják. A Könyvtáros Egyesület eleinte nem fogadta el ezt a képzési formát, de ma már elfogadja.

Végül, de nem utolsó sorban szót kell ejtenem a szervezésről. Utazásunk fő szervezője, lelke Mrs. Joan Welsby volt. Brilliózus munkát végzett, pedig nem volt könnyű dolga. Azon túl, hogy gondoskodnia kellett minden percünkről, szellemi és fizikai szükségleteinkről, még főzési tudományát, autózézetési képességeit is kiválóan bizonyította. A Norwichban töltött hét talán legszebb emléke az a koncert, amelyet Joan és David Baker adtak a számunkra, és amelynek repertoárján Joan végigénekelte az angol-amerikai-skót dalirodalom legszebb darabjait.

Belfastban a British Council helyi irodája szervezte programunkat, minden szempontból tökéletesen gondoskodtak rólunk. Az odafigyelés, annak az érzése, hogy tényleg fontosak voltunk a velünk foglalkozók számára, különösen jól esett.

A hasznos ismeretek és tapasztalatok mellett tehát kellemes élményekkel is gazdagodtunk. Köszönet érte minden szervezőnek, a British Councilnek és a Magyar Könyvtárosok Egyesületének is. David Baker alapelve szerint (ld. a mottót) mindezt akkor fogjuk igazán megérteni, ha a gyakorlatba is át tudjuk ültetni.

Varga Katalin

A Könyvtári és Informatikai Kamara hírei

Február 23-án megtartotta szakmai napját a Tudományos és Szakkönyvtári Tagozat. A szép számban összegyűlt kollégáknak dr. Dessewffy Anna, a Igazságügyminisztérium jogásza, a törvény egyik előkészítője beszélt a közbeszerzési törvény könyvtári vonatkozásairól. Szerinte minden olyan könyvtár a törvény hatálya alá tartozik, amelyik költségvetési szerv vagy annak egysége, ha áru-beszerzése meghaladja a 10 millió, szolgáltatási megrendelése pedig az 5 millió forintos értékhatárt. A jelenlevők felhívták a figyelmet a könyvtárak nehézségeire, melyek a beszerzés nem éppen tipikus voltából fakadnak. A heves vita után az a döntés született, hogy a tagozat a többi leginkább érintett könyvtártípus is képviselő Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumával és a Magyar Periodika Körrel együtt felkéri a Közbeszerzési Tanácsot egy olyan állásfoglalás meghozatalára, amely irányadó lehet a könyvtárak speciális helyzetében.

A képviselő-testület március 7-én ülésezett, a legfontosabb napirendi pont az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiuma vezetőjének ismertetője volt az alap által idén odaítélhető támogatások elosztási elveiről.

Először vett részt az ülésen a nemrégiben megalakult Győr-Moson-Sopron Megyei Tagozat képviselője, Horváth Sándor Domonkos, a győri Városi Könyvtár igazgató-helyettese.

A KIK képviselői is részt vettek a KKDSZ február 27-i országos értekezletén, melyen Magyar Bálint művelődési miniszter kijelentette, hogy a minisztérium az intézmények fennmaradását támogatja.

Elkezdődött az anyaggyűjtés, a munka előkészítése a brit-magyar együttműködési program keretében jóváhagyott projekttel kapcsolatban. A pályázaton elnyert összeg egy könyvtár működési tervének kidolgozását teszi lehetővé. Négy magyar és három angol szakértő együttműködése nyomán fog megszületni a könyvtár stratégiai terve, szolgáltatásainak hatékonyság elemzése és átfogó minőségelvű irányítási koncepciója. Ezek modellként szolgálhatnak majd a hazai könyvtárak működéséhez.

Megjelent a kamara új kiadványa, a Stratégiai tervezés, marketing, TQM című kétnyelvű kötet. A könyvben magyarul és angolul olvasható Maurice B. Line „A könyvtáros jövője” és Sheila Corral „Fejlesztő vezetés a hálózatba szervezett könyvtárban” című előadása. Tartalmazza a kiadvány a Lakitelken elhangzott előadások fóliáit és a kiegészítő anyagokat (grafikonokat, ábrákat stb.) is. A könyv megrendelhető a kamara titkárságán, a mellékelt megrendelőlapon.

A kaposvári Pannon Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési Kar Könyvtára felkérte a kamarát, hogy vállalja el a szeptemberben sorra kerülő, az INRA-

val közösen szervezett nemzetközi konferencia védnökségét. A tanácskozás témája "A hálózatok szerepe és a tudományos tájékoztatás korszerű gyakorlata a felsőoktatásban és a kutatásban". A KIK a felkérésnek örömmel tesz eleget.

A Magyar Adatbázisforgalmazók Szövetségének a KIK képviselőivel kibővített elnökségi ülésén megállapodás született arról, hogy a kamara részt vesz a DAT '96 konferencia szervezésében. Az egyik könyvtári tagozat témája, a KIK javaslatára, a következő lesz: Az elektronikus információ hatása a könyvtári gyűjteményekre és szolgáltatásokra.

A Megyei Könyvtári Tagozat március 12-i tagozati ülésének vendége volt Inkei Péter helyettes államtitkár, dr. Striker Sándor főosztályvezető, dr. Rónai Iván, aki április elsejétől a Kulturális Örökség Főosztályát vezeti, valamint Csaba Gabriella és Bariczné Rózsa Mária a Művelődési és Közoktatási Minisztériumból, továbbá Papp István, a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégiumának vezetője. Az ülésen a tagozat felhívta a minisztérium képviselőinek figyelmét a megyei könyvtárak megoldatlan problémáira és felajánlotta, hogy a további munka megkönnyítése érdekében rövid időn belül elkészít egy felmérést e könyvtártípus jelenlegi helyzetéről, szolgáltatásairól.

